

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIK QOBILIYATNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

G'aniqulova Charos Akmal qizi,

Jizzax viloyati, G'allaorol tumani

charosxondovurboyeva@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik qobiliyatni shakllantirish, mustaqil fikrlaydigan, keng tasavvur va dunyoqarashga ega inson sifatida voyaga yetkazish uchun ularni matematik ko'nikmalar bilan qurollantirish metodlari keltirilgan.

Kalit so'zlar: metod, matematik qobiliyat, matematik tasavvur, ko'nikma, progressive ta'lim, tanqidiy fikrlash.

Abstract. This article presents the methods of equipping elementary school students with mathematical skills in order to develop mathematical skills, to grow up as independent thinkers, people with broad imagination and worldview.

Key words: method, mathematical ability, mathematical imagination, skill, progressive education, critical thinking.

Аннотация. В данной статье представлены методы оснащения учащихся младших классов математическими навыками с целью развития математических способностей, воспитания самостоятельных мыслителей, людей с широким воображением и мировоззрением.

Ключевые слова: метод, математические способности, математическое воображение, умение, прогрессивное образование, критическое мышление.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar ,binobarin “2022-2026 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning harakatlar strategiyasi “Lohiyasini hayotga kirib kelayotgan yosh avlodni barkamol insonlar qilib tarbiyalash, ularning ta'lim–tarbiyasini barpo etayotgan yangi O'zbekiston talablariga mos holda sifat jihatdan yuqori pog'onaga ko'tarish, ayniqsayosh avlodimizning integrativ yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tasavvurlarini shakllantirish, mustaqil fikrlaydigan, zamonaviy bilim va kasb-hunarlarni puxta egallab, xalqaro maydonda raqobatga kirisha oladigan barkamol shaxslar etib tarbiyalash ularning bandligini ta'minlash, hayotga o'z o'rnini topishi, jamiyatning munosib a'zolariga aylanishi, mehnat va turmush sharoitlarini yaxshilash vazifasi bugunning dolzarb ijtimoiy muammoisdir.

Mazkur muammoni hal etishda uzluksiz ta'lim turlari ayniqsa, o'rta ta'lim maktablari(boshlang'ich sinflari)da darslarni fanlararo tashkil etish salmoqlidir. Zero, o'rta ta'lim o'quv dasturlariga hayot va kelajak faoliyat uchun zaruriy bilimlar bilan qurollanadilar, amaliy

ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar, o'zlashtirilgan ma'lumotlar asosida aqliy qobiliyatlarini o'stiradilar, ilmiy salohiyatlarini yuksaltiradilar, jismoniy kuchlarini rivojlantiradilar, ilmiy dunyo'qarashlarini tarkib toptirib faol bilimlarni puxta egallashlariga xizmat qiladi. Shunga asosan, boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tasavvurlarini shakllantirish, yanada takomillashtirib, uning talimiy-tarbiyaviy yo'nalishi yoshlarni barkamol insonlar qilib voyaga etkazishga qatilgan bo'lib, ularga matematik tasavvurlarni shakllantirish boshlang'ich sinflarda zarurat hisoblanadi.

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish umuman maktab matematika kursini o'zlashtirishning dastlabki bosqichi sifatida qaraladi. Shu sababli boshlang'ich sinflarda ishlashda o'rta maktablarda matematika o'qitishda ko'zda tutiladigan umumiy masalalarni hisobga olish va bu masalalarni hal etishda boshlang'ich ta'limning ahamiyatini to'g'ri baholash kerak. O'rta matematika dasturiga taalluqli ko'pgina masalalar boshlang'ich sinflardayoq ko'pgina shu darajada mustahkam o'zlashtirilishi kerakki, bunda ular o'quvchilar ongida butun umr saqlanib qolsin, boshqa masalalar esa o'qitilishning dastlabki bosqichida keyingi sinflarda mufassal qarab chiqishga tayyorgarlik ko'rish maqsadidagina kiritiladi; yoki biror malaka va ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida fikrlash qobiliyati darajasini oshirish imkoniyatiga ega bo'lish uchun kiritiladi. Maktabning boshlang'ich sinflarda bolalar matematika sohasida dasturda nazarda tutilgan bilimlar, o'quvlar va ko'nikmalarning ma'lum hajmini ongli ravishda va mustahkam egallab olishlari haqida gap borganda yuqorida aytib o'tilgan mulohazalarni hisobga olish kerak.

Boshlang'ich sinflarda matematik qobiliyatni shakllantirish yosh o'quvchilar uchun matematikadan mustahkam poydevor qo'yish uchun juda muhimdir. Quyida matematik qobiliyatni samarali rivojlantirishga yordam beradigan metodologiyadan misollar keltirilgan:

1. Konseptual tushunchani shakllantirish: Matematik tushunchalarni eslab qolishdan ko'ra kuchli kontseptual tushunchani shakllantirishga e'tibor qarating. Talabalarga mavhum matematik fikrlarni tushunishga yordam berish uchun aniq manipulyatsiyalar, ko'rgazmali qurollar va hayotiy misollardan foydalaning.

2. Progressiv ta'lim: mantiqiy ketma-ketlikda oddiy tushunchalardan murakkab tushunchalarga o'tuvchi o'quv dasturini loyihalash. Kasrlar, geometriya va muammolarni hal qilish kabi ilg'or mavzularga o'tishdan oldin hisoblash, raqamlarni aniqlash va asosiy operatsiyalar kabi asosiy tushunchalardan boshlang.

3. Hands-on Learning: O'quvchilarni faol o'rganishga jalb qilish uchun manipulyatorlar, boshqotirmalar, o'yinlar va interfaol vositalardan foydalanish kabi amaliy o'quv mashg'ulotlarini o'z ichiga oladi. Amaliy tajribalar o'quvchilarga matematik tushunchalarni o'zlashtirishga va muammolarni yechish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

4. Tanqidiy fikrlashni rag'batlantirish: Ochiq savollar, qiyin muammolar va real stsenariylarni qo'yish orqali talabalarni tanqidiy va tahliliy fikrlashga undash. Bu o'quvchilarda

matematika malakasi uchun zarur bo'lgan mantiqiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

5. Mashq qilish imkoniyatlarini taqdim eting: Talabalarga matematik tushunchalarni ish varaqlari, mashqlar, guruh faoliyati va muammo yechish topshiriqlari orqali mashq qilish va qo'llash uchun keng imkoniyatlarni taqdim eting. Muntazam mashg'ulotlar o'rganishni kuchaytiradi va matematik ko'nikmalarni saqlashni yaxshilaydi.

6. Differentsial ta'lim: o'quvchilarning turli xil ta'lim ehtiyojlarini qondirish uchun ta'limni tabaqalash. Qiyinchilikka duchor bo'lgan talabalarga qo'shimcha yordam ko'rsating va barcha o'quvchilarga mos ravishda e'tiroz va qo'llab-quvvatlanishini ta'minlash uchun ilg'or o'quvchilar uchun boyitish tadbirlarini taqdim eting.

7. Texnologiyadan foydalaning: Matematik o'rganishni yaxshilash uchun o'quv ilovalari, interfaol doskalar va onlayn resurslar kabi texnologiya vositalarini birlashtiring. Texnologiya mavhum tushunchalarni o'quvchilar uchun yanada aniqroq va qiziqarli qilishi mumkin.

8. Matematik nutqni rag'batlantirish: Talabalarni fikrlash jarayonlarini tushuntirishga, o'z mulohazalarini asoslashga va tengdoshlari bilan matematik munozaralarda qatnashishga undash. Matematik nutqni targ'ib qilish o'quvchilarga tushunchalarni chuqurroq tushunishga va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

9. Taraqqiyotni muntazam ravishda baholang: Talabalar taraqqiyotini kuzatish va yaxshilash yo'nalishlarini aniqlash uchun muntazam ravishda formativ baholashlarni o'tkazing. Matematik mahoratni baholash uchun viktorinalar, testlar, loyihalar va kuzatishlar kabi turli baholash usullaridan foydalaning.

10. Yutuqlarni nishonlash: o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchi va motivatsiyasini oshirish uchun matematika bo'yicha erishgan yutuqlarini e'tirof eting va nishonlang. O'rganishga ijobiy munosabatni shakllantirish uchun ularning taraqqiyoti, harakatlari va matematik qobiliyatidagi o'sishini tan oling.

Matematik masalalar yechish matematika o'qitishning muhim tarkibiy qismidir. Masalalar yechmasdan matematikani o'zlashtirishni tasavvur ham etib bo'lmaydi. Matematikada masalalar yechishning nazariyasini amaliyotga tadbiiq qilishning muhim yo'lidir. Masalalar yechishning boshlang'ich sinflarda o'rganiladigan u yoki bu nazariy materiallarni o'zlashtirish jarayonida muhim rolni va o'quvchilarni fikrlash qobiliyatlarini o'stiradi, muhim ro'l o'ynaydi. Masalalar amaliy ishlar sistemasi asosida tuziladi. Bu degan so'z har bir yangi tushunchani tarkib toptirish har doim bu tushuncha ahamiyatini tushuntirishga yordam beradigan uning qo'llanishini talab qiladigan u yoki bu masalani yechish bilan amalga oshadi.

Pedagoglar ushbu metodikaga amal qilish orqali boshlang'ich sinflarda matematika qobiliyatini samarali shakllantirishi, o'quvchilarni muhim matematik ko'nikmalar bilan qurollantirishi va yoshligidan matematikaga bo'lgan mehrni tarbiyalashi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. To'rayeva Muhayyo Xolmat qizi, "BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MATEMATIK QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISHDA MATEMATIK O'QITISHNING ROLI", Science And Innovation, 2022 №4
2. Ummatkulova Sayyora Shavkatovna, Xo'jaboyeva Zilola Solijon qizi, "MATEMATIKA DARSLARIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MANTIQUIY FIKRLASHLARINI SHAKLLANTIRISH", Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, VOLUME 2 ISSUE 3
3. Adizova Nigora Baxtiyorovna, Murodova Maqsada Maxsudovna, "BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIK TASSAVURLANI SHAKLLANTIRISHNING AHVOLI", International Conference on Developments in Education, 2023